

Молиявий ҳилалар

Қуйида реал тажрибага асосланган турли 7 вазиятлар тасвирланган. Ҳар бир инсон кундалик ҳаётда ушбу вазиятларга дуч келиши мумкин.

Сизнинг вазифангиз – қуйидаги вазиятлардан қайси бири молиявий фирибгарлик ҳисобланади, қайсилари эса хавфсиз эканини аниқлашдан иборат.

1-ҳолат.

Азизанинг банк картасига нотаниш манзилдан пул маблағи келиб тушди. Шундан сўнг нотаниш одам Азизага қўнғироқ қилиб бошқа картага пул ўтказмоқчи бўшганини, аммо адашиб Азизанинг банк картасига ўтказиб юборганини айтиб, карта рақамини беришини айтди ва айтилган банк картасига пулларни қайта ўтказиб беришини Азизадан илтимос қилди.

Ушбу ҳолатда Азизага қандай йўл тутишни маслаҳат берасиз?

2-ҳолат.

Алишернинг электрон почта манзилига қуйидагича хабар келди:

“Ассалому алейкум, ҳурматли Алишер Абдуллаев!

Сизга яқин кунларда бизнинг сайтимизда “Қувноқлар ва Зукколар” танловий ўтказилишини маълум қиламиз. Танловда иштирок этиб ўз имкониятингизни синаб кўринг ва пул мукофотини қўлга киритинг. Танловда иштирок этиш учун қуйидаги сўровномани тўлдириш ва бизнинг onlinekonkurs@mail.ru электрон почта манзилимизга юборинг. Рўйхатдан ўтганингизни тасдиқлаш мақсадида сизга СМС-хабарнома юборилади.

Рўйхатдан ўтиш учун сўровнома:

Ф.И.Ш. _____

Туғилган йили _____

Банк картаси рақами _____

CVC/CVV код _____

Танловда сизга омад тилаймиз!”

Ушбу ҳолатда Алишерга нима маслаҳат берасиз? Рўйхатдан ўтиш қанчалик хавфсиз? Нима сабабдан?

3-ҳолат.

Шаҳнозага банк ходими қўнғироқ қилиб ноқонуний савдо амалиётларида шубҳа остига олингани сабабли банк ҳисоб рақами ва картаси блокранишини маълум қилди. Агар Шаҳноза буни рад этадиган бўлса, қайта текшириш ўтказилиши учун банк ҳисоб рамамининг барча реквизитларини айтиши ва банк картаси орқали сўнгги бир ҳафта ичида амалга оширилган барча операциялар рўйхатини тақдим этиши зарурлигини таъкидлади.

Ушбу вазиятда Шаҳноза қандай йўл тутиши тўғри? Нима сабабдан?

4-ҳолат.

Анварга кеч соат 11 да Илёс исмли ҳамкасби қўнғироқ қилди ва унга зудлик билан пул зарур бўлиб қолганини айтиб Анвардан 2 кунга қарз бериб туришини илтимос қилди. Анвар 2 кундан сўнг ойлик ишхонада ойлик маош берилишини билади. Анвар ҳамкасбига ёрдам беришга қарор қилди ва банк картаси рақамини сўради. Илёс банк картаси телефон рақамига боғланганини ва телефон рақами орқали пул юбориш мумкинлигини айтди. Анвар зарур маблағни юборди ва Илёсга пулларни қабул қилиб олиши учун кодни айтиш мақсадида қўнғироқ қилди. Аммо, кодни айтиши билан алоқа узилиб қолди. Қайтиб қўнғироқ қилганида эса, Илёснинг телефони ўчирилган эди.

Анвар ушбу ҳолатда молиявий фирибгарларга дуч келган бўлиши эҳтимоли борми?

5-ҳолат.

Наргиза тиббиёт университетида таҳсил олади. Ҳозирда у 5-босқич талабаси эканлиги сабабли, ўтган йиллардаги китобларини интернет дўконида сотувга қўйишга қарор қилди. Наргиза сайтга эълон жойлаштирди. Маълум муддатдан сўнг потенциал харидор Наргизага мурожаат қилди. Наргиза барча китобларни харидорга юбориш учун тайёрлаб қўйди, аммо харидордан китоблар учун пулни олдиндан олишга қарор қилди. У потенциал харидорга ўзининг банк картаси рақамини юборди ва тўловни амалга оширишини сўради. Харидор эса, аллақачон тўлаганини, ҳозирда интернет дўкони томонидан қўлланилаётган янги ўзгаришларга кўра Наргиза ҳавола орқали ўтиб (харидор томонидан юборилган) банк картаси маълумотларини киритиш орқали пулларни ўз картасига қабул қилиши мумкинлигини айтди.

Наргизага ушбу вазиятда қандай қарор қабул қилишини маслаҳат берган бўлар эдингиз? Интернет тармоғида ўз банк картаси/ҳисоб рақамига доир маълумотларни жойлаштириш қанчалик хавфсиз? Нима сабабдан?

6-ҳолат.

Лола дугоналари билан йиғилиб мактабни битирганларининг 20 йиллигини нишонлашга қарор қилишди. Учрашувда Лоланинг дугоналаридан бири ўзи ишга жойлашган янги компания ишлаб чиқарадиган кимёвий воситаларни харид қилишни таклиф қилди. Уларни харид қилишдан ташқари, дугоналарини ушбу компанияга масофавий ишга жойлаштиришга ҳам ундади. Вазифалар жуда оддий – катта бўлмаган суммада бошланғич тўловни амалга ошириш ва иложи борида кўпроқ маҳсулот сотиш. Ойлик маош сотилган маҳсулотлардан ҳисобланадиган фоизлар кўринишида тўланади. Лола ҳозирги вақтда иш қидираётганлиги туфайли дугонасининг таклифини ўйлаб кўришга қарор қилди.

Сиз Лолага бу вазиятда қандай қарор қилишни тавсия берасиз ва нима сабабдан? Дугонасининг таклифи қай даражада ишончли?

7 ҳолат.

Сардор маҳаллий корхоналарнинг бирида инженер бўлиб фаолият юритади. Яқинда унинг дўсти Камол жуда мафаатли бир компанияга инвестиция киритишга жуда фаол равишда ундай бошлади. Унинг айтиши бўйича, агар ҳозир 5 млн сўм киритса,

бир йилдан сўнг 12 млн сўм олиш мумкин эканлигини айтди. Сардор бунга қизиқиб қолди ва компания вакиллари билан шахсан кўришиб гаплашиб олишни истади. Аммо, барча келишувлар фақат интернет орқали олиб борилад экан. Жуда муҳим шартлардан бири – компания тўғрисидаги маълумотларни овоза қилмаслик эди. Сардор, ўзининг ойлик маоши яхши бўлишига қарамасдан, дўстининг таклифини ўйлаб кўришга қарор қилди.

Ушбу ҳолатда Сардорга қандай қарор қабул қилишни тавсия этасиз ва нима сабабдан? Бу вазиятда фирибгарлик белгилари мавжудми, нима деб ўйлайсиз?